

УДК 94(477.41) «11»

Олена Колибенко,
Олександр Колибенко
(Переяслав-Хмельницький)

ЮРІЙ–ГЕОРГІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ (ДОЛГОРУКИЙ): ІСТОРИКО-ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ПОРТРЕТ ПЕРЕЯСЛАВСЬКОГО КНЯЗЯ

У статті розглянуто особу великого київського (колишнього переяславського) князя Юрія Володимировича, сина Володимира Всеволодовича Мономаха.

Ключові слова: князь Юрій Володимирович (Долгорукий), Переяславль Руський, великий князь Володимир Мономах, історико-історіографічний портрет.

Одним із найвідоміших в історії Русі переяславських князів був Юрій Володимирович на прізвище Долгорукий. М.Ф. Котляр вважає, що історія була несправедливою до цього князя: «Прізвище «Долгорукий» (загребущі руки!) міцно й назавжди прикипіло до нього. Але ж він дбав про збільшення власних володінь зовсім не більше від інших руських князів XII ст., наприклад від свого небожа Ізяслава Мстиславича, з котрим вів запеклу боротьбу за першість у Київській Русі» [10, с. 137]. Однак, слід мати на увазі, що це прізвище з'явилося у літописанні (в княжих родовах) лише у XV ст. у формі «Долгая Рука», «Долгоругый» [14, с. 71].

Князь Юрій–Георгій Володимирович був молодшим із восьми синів Володимира Мономаха від другого шлюбу (мати Юрія померла 7 травня 1107 р.). Про цього князя написано дуже багато, й далеко не завжди його діяння оцінені об'єктивно, оскільки фігура цього князя дуже часто використовувалась з ідеологічною метою, незалежно від того, наскільки позитивними чи негативними були його характеристики.

Одну з перших таких характеристик Юрія Долгорукого дав В.М. Татіщев, начебто виявивши її у давніх літописах, які потім не збереглися: «Сей великий князь був на зріст немалий, товстий, з лиця білий, очі не вельми великі, ніс довгий і скривлений, борода мала, великий любитель жінок, солодких наїдків і пиття; більше про веселощі, ніж про справи і про воїнство дбав, бо все те перебувало під владою і наглядом вельмож його і любимців. І хоча, незважаючи на договори і справедливість, багато війн розпочинав, однак сам мало що робив, а більше діти і союзні князі, через що дуже кепське щастя мав і тричі задля недбалості своєї із Києва вигнаний був» [13, с. 270]. Ця досить колоритна характеристика була створена, очевидно, самим В.М. Татіщевим на основі його вражень від свідчень літописних джерел про Юрія Долгорукого. Що цікаво, як зазначає Л.Є. Махновець, словесний портрет князя, наведений В.М. Татіщевим, підтверджується мініатюрами Радзивілівського літопису [Там само].

У подальшому більшість дослідників використовували ці характеристики В.М. Татіщева, аналізуючи діяльність Юрія Долгорукого. М.Ю. Брайчевський, наприклад, охарактеризував його таким чином: «Честолюбний і нерозбірливий у засобах, він рано поставив перед собою далеку мету – завоювати великокнязівський престол (на який не мав жодних прав з позиції будь-якої з наявних на той час концепцій). Шлях до тої мети ввижався йому в традиційному дусі – через Переяслав, із якого до Києва прибув колись його батько. Після смерті старшого брата Мстислава Великого він робить спробу захопити вотчинне місто, але, зазнавши невдачі, корінним чином змінює напрямок своєї політики. Замість змагатися й далі за який-небудь ласий шматок, на взірець Переяслава, Володимира-Волинського або Новгородів він усю свою нестримну енергію спрямовує на піднесення і зміцнення власного північно-східного уділу і протягом короткого часу досягає в тому неабияких успіхів. ... Наслідки адміністративно-господарської діяльності енергійного князя не забарилися. На середину XII ст. Суздальське князівство стало одним із найсильніших на Русі і набрало значення поважного політичного фактора у тогочасній міжусобній боротьбі. Воно цілком певно могло стати поруч із такими могутніми уділами, як Чернігів, Переяслав, Волинь, не кажучи вже про Смоленськ чи Туров.

Ось тепер Юрій міг, нарешті, сказати своє вагоме слово у змаганні з іншими представниками княжого дому. Певний час він мусив задовольнятися не дуже приємною роллю чийогось союзника, але після київських заворушень 1146–1147 рр. вирішив, що нарешті настав його час. ... У своїй боротьбі за Київ він не зупинявся ні перед чим, вдаючись до будь-яких засобів: вступав у союз із своїми недавніми ворогами – Ольговичами; запрошував на допомогу половців; широко застосовував підступність, зраду, клятвopушення і т.п. Тричі йому вдавалося силою зброї захопити Київ, але перші два рази ненадовго – майже одразу його виганяли геть. Лише на третій раз – вже після смерті Ізяслава, що був головним його суперником, Юрію пощастило закріпитися на трохи триваліший термін (три роки). У 1155 р. його нарешті було визнано великим князем. Але невідомо як склалися б обставини надалі, якби смерть цього неспокійного й зрадливого князя не припинила його діяльність» [1, с. 407–409]. Далі М.Ю. Брайчевський пише, що Юрія Долгорукого «терпіли до часу, але напруженість у стосунках першої-ліпшої хвилини могла прорватися бурхливим вибухом. Ця непопулярність визначалася багатьма факторами: і особистою вдачею несимпатичного князя, схильного до будь-якої аморальної акції; і його політикою з автократичними нахилами; і перманентним спілкуванням з половцями, яке коштувало Русі величезних страждань; і майже безперервними воєнними авантюрами, що призводили до спустошення величезних просторів; і зрадливим характером взаємин з іншими удільними князями тощо» [Там само, с. 409]. Цю думку продовжує й Л.В. Войтович: «Його прізвисько повністю відповідало його суті. Все життя він боровся за розширення впливу і владу. Як тільки-но з'явилася можливість поборотися за київський престол, він присвятив цій боротьбі решту свого життя. Але як правитель не зумів себе проявити навіть після смерті свого основного суперника. Наслідком цього стала його смерть від отруєння» [3, с. 460].

За В.М. Татіщевим, Юрій Володимирович народився у 1090 р., однак, цій даті не можна довіряти. Більш переконливою, на наш погляд, є точка зору В. Кучкіна, згідно з якою він народився у проміжку 1098–1100 рр. [14, с. 68]. На думку М.Ф. Котляра, це сталося між 1096 і 1100 рр., але точно 23 квітня [10, с. 137]. Місцем народження Юрія міг бути як Чернігів, так і Переяслав. 12 січня 1108 р. Володимир Мономах одружив його з дочкою половецького хана Аєпи (онукою хана Осіня), з метою скріплення мирного договору з половцями. Весілля, схоже, було у Переяславі. Це перша згадка цього князя у літописах. На той час йому було близько 10 років, практика таких ранніх шлюбів була притаманна Мономаховичам і в подальшому. З цього приводу М.Ф. Котляр пише: «Історики загалом згодні в тому, що коли в січні 1108 р. Мономах одружив малого ще тоді Юрія з неповнолітньою половецькою княжною, дочкою хана Аєпи Осеневича, то переслідував виключно політичні цілі. Володимирові Всеволодовичу, який сидів у висунутому в Половецький степ Переяславі, необхідно було роз'єднати ханів, порушити їхню єдність, що б послабило їх натиск на південні рубежі Русі. А династичні шлюби були в середньовіччі найміцнішою печаткою, якою скріплювали мирні угоди» [10, с. 137].

Є. Пчелов вказує, що джерела нічого не повідомляють про долю цієї першої дружини Юрія – половчанки, однак, з них випливає, що він був одружений щонайменше двічі. Поширена у історіографії XVIII–XIX ст. точка зору, що друга дружина Юрія мала візантійське походження, не знаходить підтвердження у джерелах. Зате в них є свідчення про 14 дітей Юрія Долгорукого, що народилися від двох шлюбів – 11 синів та 3 дочки [14, с. 72–73].

Ще при житті батька він отримав в управління досить бідну (в той час) Ростово-Суздальську землю. Коли Юрій Володимирович вперше приїхав туди, вона була малозаселеною лісистою місцевістю, що простягалась на багато сотень кілометрів від новгородських кордонів на заході до Волзької Булгарії на сході. Місцеві народності, в яких до приходу слов'ян тільки розпочиналися процеси утворення держави (меря, весь, мокша, ерзя, мурома), в цей час поступово асимілювались і витіснялись, їх родоплемінні центри наповнювались переселенцями з Русі, перетворюючись в руські міста. М.Ф. Котляр зазначає, що «Мономах, мабуть, планував зробити Юрія князем у своїх північно-східних володіннях. ... Тому, одруживши сина, Володимир виділив йому особливе володіння – м. Ростов. Разом з Юрієм туди поїхав правити від його імені ближній боярин батька Юрій Шимонович. У Ростові Долгорукий просидів близько двох десятиліть» [10, с. 137–138].

У 1120 р. Юрій Володимирович здійснив похід на волзько-камських болгар. Після смерті Володимира Мономаха у 1125 р. Юрій Володимирович переніс свою княжу резиденцію із Ростова в Суздаль.

М.М. Корінний наводить такі дати чотирьох переяславських княжінь Юрія Долгорукого – 1132, 1134–1135, 1149 та 1151 рр. [9, с. 274]. За Л.В. Войтовичем, його кар'єра складалась так: князь суздальський (1108–1135, 1136–1149, 1151–1155), переяславський (1134–1135) і великий князь київський (2.09.1149–20.08.1150, 28.08.1150 – бл. початку 04.1151, 20.03.1155–15.05.1157) [3, с. 460]. Л.Є. Махновець називає його князем ростово-суздальським, князем переяславським, знову ростово-суздальським, вдруге переяславським, втретє ростово-суздальським, великим князем київським (2.09.1149–20.08.1150; 28.08.1150–6.04.1151), князем городець-остерським, князем ростово-суздальським, ще раз великим князем київським (20.03.1155–15.05.1157) [13, с. 517].

У літописах досить детально описані дії Юрія Долгорукого при захопленні ним Переяслава у 1149 р., під час одного з його протистоянь з Ізяславом Мстиславичем. З цих описів, зроблених переяславським монахом (автором втраченого переяславського літопису) мало не з хронометражем і назвами урочищ та місцевостей, чітко видно, що власне сам Переяслав ніколи не був для нього кінцевою метою, це був лише проміжний (але обов'язковий) етап. Наведені у цій літописній статті слова Юрія Долгорукого щодо Ізяслава Мстиславича: **«Гюрги же реч . поидем к Переяславлю . ту ти юму прити . да негли ту покоритса»** [11, стб. 321], – чітко показують, яке значення надавав Юрій місту Переяславлі. З його точки зору Ізяслав Мстиславич, як молодший у роді Всеволодовичів-Мономаховичів, не мав права займати поперед Юрія київський престол і повинен був, прийшовши до Юрія під Переяславль, покоритися йому й передати Юрію велике київське княжіння саме тут. Отже, Юрій добре розумів сакральний статус Переяслава у їх роді. Зрозуміло, що Ізяслав Мстиславич також це добре розумів, і прийшовши до Переяслава, на умовляння єпископа Євфимія щодо миру з Юрієм, відповідав, що добув головою своєю Києва і Переяслава і не віддасть їх просто так [7, стб. 380].

Маючи в Переяславі значну групу прихильників серед місцевого боярства, Юрій Долгорукий з успіхом використовував їх під час своїх змагань з Ізяславом Мстиславичем за київський престол. Коли ж він періодично програвав і мусив повертатися на північ Русі (через Переяслав), то з ним відходила значна кількість його прибічників разом з їх підлеглими. Це була та частина переяславців, які, згідно з літописною статтею 1149 р., казали: **«Юрій нам князь. Він свій. Його було нам прикликати іздалека»** [13, с. 225]. Саме це колишнє населення Переяслава та околиць збудувало за наказом Юрія Долгорукого у Заліссі та на Рязанщині нові міста – Переяславль Заліський та Переяславль Рязанський, розташовані, відповідно, на ріках з назвою Трубіж [18]. Це відбувалося у кінці 40-х – першій половині 50-х років XII ст. [5]. Разом з тим, слушною є точка зору А. Литвиної та Ф. Успенського, згідно з якою наявність кількох “комплектів” назв, що повторюються (назва ріки + назва міста), пояснюється не тільки «міграційно-транспортними» причинами, але й символічним змістом: «...название нового Переяслава не просто воспроизводило один из топонимов Киевской Руси, оно призвано было задать новую политическую парадигму, новую систему координат, в рамках которой этот северный город будет пристольным центром для будущего наследника Владимиро-Суздальской Руси. Дальнейшая история родовой ветви Юрия Долгорукого, как кажется, полностью подтверждает эту версию» [12, с. 45].

Разом з тим, археологічно засвідчене значне скорочення території околиць Переяслава Руського у цей час свідчить про зменшення кількості його мешканців. Отже, Юрій Долгорукий вивів частину населення Переяслава, зменшивши демографічний потенціал Переяславської землі, й так недостатньо заселеної [8, с. 173–174]. Завдяки такій політиці він значно збільшив кількість міського населення у своїй землі, підняв її економічну й політичну могутність за рахунок південних князівств. Він став активно втручатись у справи інших земель Русі, використовуючи найменшу нагоду для захоплення Києва. Ні кияни, ні білгородці, ні мешканці Переяслава Руського не любили Юрія, не поважали його, на відміну від його батька

Володимира Мономаха. Завдяки батьку вони часто й терпіли його, відповідаючи супротивникам Юрія – «на Володимирове плем'я не можемо руки підняти». Але часто й доповнювали: «нам з Юрієм не ужити». Не любили Юрія не лише за ті риси характеру, які так яскраво змалював В.М. Татіщев. З молодості поріднившись із половцями, Юрій добре усвідомив (а, може, й успадкував від батька – Володимира Мономаха) важливість половецького фактору при силовому вирішенні міжкнязівських суперечок на Русі. Практично все життя він використовував половців як найманців для боротьби з суперниками, постійно викликаючи їх із Степу в Русь. Як пише В.В. Богуславський, Юрій «ніде не мав надійних друзів і союзників, крім половців, яких всіляко обдаровував і прикормлював, надіючись на їх допомогу в наступних боях з численними суперниками й недоброзичливцями, яких у нього вистачало перш за все у Києві» [17, с. 720]. І майже завжди половці з'являлись під стінами Переяслава, завдаючи місту і князівству великої шкоди, пограбувань і руйнувань. Після таких союзників дуже часто залишались розорені й спалені села, багато людей забиралось у полон. Ось чому сумнівною, на наш погляд, є така думка В. Сергєєвича: «Переяславль – отчина Владимира Мономаха. Юрий – сын его, вот почему переяславцы и говорят, что он им свой князь, и становятся на его сторону. Владимирово племя было любимо не в одном только Киеве, не меньшею привязанностью пользовалось оно и в своей первоначальной отчине, Переяславле» [16, с. 264].

Не любили Юрія Володимировича також за те, що він приводив із собою бояр та вельмож із північних земель, ставив «суздальців» посадниками по південних містах, а вони, розуміючи короткочасність свого перебування тут, наживались, максимально визискуючи місцеве населення [20, с. 302]. Події, що відбулися на Київщині після раптової смерті Юрія Долгорукого, показують, що чаша терпіння простих людей була вже переповнена. Ці події П.П. Толочко коментує так: «В Киеве вспыхнуло настоящее восстание, которое затем распространилось и в других городах Киевской земли. Гнев киевлян пал на суздальскую администрацию умершего князя. Она подверглась избиению, а ее усадьбы и добро – разграблению. ... Вряд ли гнев киевлян был адекватен проступкам Юрия Долгорукого, однако он свидетельствует о том, что власть его в Киеве действительно исчерпала себя» [19, с. 129–130].

На думку М.С. Грушевського, «Юрий був, безперечно, непопулярний в Київщині. На се, певно, впливав і дійсно несимпатичний його характер – сухо егоїстичний, позбавлений якоїсь благородности, великодушности, і його конкуренція проти симпатичних народу кандидатів – Мстиславичів, і його половецька політика. Прихожі Суздальці могли теж дати ся в знаки Киянам» [4, с. 181].

З цього ж приводу відомий російський історик діаспори Г.В. Вернадський висловив навіть таку думку: «Противостояние киевского населения суздальским боярам, привезенным в Киев князем Юрием Долгоруким в 1154 г., можно считать одним из первых проявлений русско-украинского соперничества» [2, с. 237].

Цікавими є дві мініатюри Радзивілівського літопису, що ілюструють два епізоди з життя Юрія Долгорукого, коли його виганяли з Переяслава Руського. Б.О. Рибаків, який присвятив аналізу мініатюр спеціальну розвідку, зазначав: «Звери на полях миниатюр символизируют то лесную природу покоренных краев (медведи), то пугливость кочевников, «мятущихся сде и онде» (обезьяна), то ситуацию внезапного удара (кошка и мышь), то свару (собака), то содержат грубоватую, в средневековом духе, иронию: Юрий Долгорукий потерял Переяславль, прокняжив там всего лишь одну неделю, и художник пририсовывает к стандартной схеме миниатюры геральдический символ Юрия – льва – и воина, прогоняющего царственного зверя суковатой дубиной» [15, с. 291]. Іншу мініатюру названий дослідник прокоментував наступним чином: «Не без остроумия использован художником еще один герб – Переяславля-Русского, изображающий голого человека, идола; он пририсован тогда, когда Юрий Долгорукий еще раз утратил Переяславль, прокняжив в нем только лето, и остался без волости в «Русской земле», как бы голым. Эта пририсовка – своего рода графический каламбур» [Там же, с. 292].

Зрозуміло, що короткочасність перебування Юрія Долгорукого в Переяславі та постійне прагнення до київського престолу, не дали йому змоги хоч якось проявити себе як організатора

будь-яких будівництв у цьому місті чи інших суспільно корисних заходів. Нічого доброго для міста і переяславців він не зробив та й не збирався робити – не було часу і бажання. Фактично, Юрій Володимирович своїми діями по зведенню нових Переяславлів на півночі Русі розпочав процес ліквідації сакральності Переяславля Руського. Можливо, саме у цей час з Переяславля Руського було також вивезено переяславський літопис, який став основою володимиро-суздальського літописання.

Як відомо, смерть Юрія Долгорукого наступила несподівано, очевидно, в результаті отруєння на бенкеті [13, с. 270]. Л.В. Войтович пише, що «згідно запису у Любецькому пом'янику (поз. 4) перед смертю став інокм Гавриїлом» [3, с. 460]. На думку сучасних істориків, смерть Юрія Долгорукого, що наступила у ніч із середи на четвер, з 15 на 16 травня 1157 р., була результатом змови групи київських бояр, яких допекли утиски ростово-суздальських ставлеників Юрія: «Джерела натякають, що Юрія отруїли вороги. Чого-чого, а ворогів у нього вистачало. ... Таким було бурхливе, сповнене перемог і поразок життя одного з синів Володимира Мономаха, що постійно мріяв про «золотий» київський престол, багато років воював за нього і врешті-решт помер таки великим князем київським» [10, с. 142].

Багато горя та нещастя принесли населенню Середньої Наддніпрянщини походи Юрія Долгорукого за здобуттям великокняжого престолу. Особливо від цього постраждали Київщина та Переяславщина, в першу чергу «отчина» та «дідизна» – Переяслав. Довгі роки життя на малородючих лісистих землях та дитяча мрія, що переросла у нав'язливу ідею – стати великим київським князем, виробили і сформували справжній образ князя Юрія Володимировича на промовисте прізвисько Долгорукий. Закономірним же результатом усіх його помислів, намагань і величезних військово-політичних потуг стали смерть від отруєння та поховання у кам'яному шиферному (пірофілітовому) саркофазі, що розсипався на шматки під час дослідження. А кістки князя Юрія, якщо це, звісно, його кістки, лежать у коробці на полиці фондосховища.

Разом з тим, проблему ідентифікації поховання князя Юрія Володимировича (Долгорукого) у церкві Спаса на Берестові остаточно ще не вирішено. Як зазначає Г.Ю. Івакін, «в истории церкви Спаса на Берестове усиленно выделяют один эпизод, ставший причиной слухов и ложных сенсаций. Это погребение князя Юрия Долгорукого. За последние годы история его поисков обрела скандальную известность. Важнейшие составляющие, конечно, идеологические, политические и административные, но свою долю вносит и отсутствие публикаций конкретных материалов, сопровождаемых анализом источников» [6, с. 107]. Розглядаючи дану проблему, названий автор вказує, що під час досліджень церкви Спаса на Берестові, проведених у 1989–1990 рр. Архітектурно-археологічною експедицією Інституту археології НАН України під керівництвом В.О. Харламова, всередині давньої частини храму й навколо нього було зафіксовано 78 поховань ґрунтового могильника XII–XVII ст. Серед них виділялись три саркофаги, що знаходились за межами давньої церкви. Перший із них, знайдений у 1989 р., був зроблений із шести окремих плит овруцького пірофілітового сланцю. У ньому знаходився поганої збереженості кістяк, орієнтований головою на захід. Череп і більша частина кісток верхньої половини тіла зітліли, їх контури простежені як відбитки порошкоподібної маси. У саркофаг протікала вода, про що свідчив шар мулу товщиною близько 4 см, у якому знаходився кістяк. За стратиграфією культурних нашарувань й загальним типом конструкції саркофаг обґрунтовано датували XII ст. Хоч поховальний інвентар був відсутній, все ж анатомічний порядок кісток і стан плит вказували на те, що поховання не було порушене у попередні часи, тим більше, що цю ділянку уже на початку XVIII ст. було перекрито схилом насипу земляного валу. Одразу після відкриття саркофага, ще до огляду і складання акту антропологами, з'явилося сенсаційне повідомлення про виявлення поховання князя Юрія Долгорукого, хоч у науковому звіті було вказано лише на можливість такої ідентифікації цього кістяка [Там же, с. 112–113].

Згідно з висновком антропологів Інституту археології АН УРСР названий кістяк належав чоловіку у віці 60–70 років, фізично досить слабкому (зріст 159–160 см – нижня межа середніх величин для давньоруського населення початку II тис.). Розмір стоп відповідав приблизно 40-му розміру взуття, а кистей – дещо перевищував середні стандарти європейського населення.

Відзначено також виражений остеохондроз шийного (можливо, також верхньо-грудного) відділу, що повинно було за життя проявлятися у болях верхніх кінцівок (рук), обумовлених хронічним плекситом. Однак, неофіційно, автори висновку припускали можливість належності цього кістяка жінці [Там же, с. 115].

Загалом до схожих висновків прийшли й експерти Республіканського бюро судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я УРСР, які встановили, що кістяк належав чоловіку низького зросту (близько 157 см), тендітного складу, зі слабо розвиненою мускулатурою, який помер у літньому (60–70 років) віці. За життя він страждав яскраво вираженим остеохондрозом шийного та поперекового відділів хребта, який супроводжувався больовим синдромом. При спектральному дослідженні кісток ознак отруєння неорганічною отрутою (сполуками миш'яку, свинцю, цинку, срібла, міді та ін.) не виявлено [Там же, с. 115–116].

Отже, на думку Г.Ю. Івакіна, «Великий князь киевский Юрий Долгорукий, легендарный основатель Москвы, – историческая личность и государственный деятель. К его памяти следует относиться с подобающей ответственностью и устранить любую возможность исторической фальсификации, вольной или невольной» [Там же, с. 117]. До цього мусимо додати, що цей «легендарный основатель Москвы» був також абсолютно реальним переяславським князем, який, на відміну від свого батька Володимира Мономаха, крок за кроком нищив славу Переяславля, започаткувавши руйнацію його сакральності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Брайчевський М.Ю. Твори / М.Ю. Брайчевський. – К.: Вид. ім. Олени Теліги, 2004. – Т. 1. – 720 с.
2. Вернадский Г.В. Киевская Русь / Г.В. Вернадский. – Тверь: ЛЕАН, М.: АГРАФ, 1996. – 448 с.
3. Войтович Л.В. Княжа доба на Русі: портрети еліти / Л.В. Войтович. – Біла Церква, 2006. – 784 с.
4. Грушевський М.С. Історія України-Руси / М.С. Грушевський. – К.: Наукова думка, 1992. – Т. 2. – 633 с.
5. Дубов И.В. Три Переяславля (исторические судьбы: общее и особенное) / И.В. Дубов // Історія Русі-України (історико-археологічний збірник). – К.: ІА НАНУ, 1998. – С. 103–110.
6. Ивакин Г.Ю. Некрополь церкви Спаса на Берестове в Киеве и «погребение Юрия Долгорукого» / Г.Ю. Ивакин // Российская археология. – 2008. – № 2. – С. 107–117.
7. Ипатьевская летопись. (Полное собрание русских летописей. Том второй). – 2-е изд. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 648 с.
8. Колибенко О.В. Про чисельність населення Переяславля Руського (спроба реконструкції) / О.В. Колибенко // Ruthenica. – К., 2002. – Т. 1. – С. 164–174.
9. Коринный Н.Н. Переяславская земля, X – первая половина XIII века / Н.Н. Коринный. – К.: Наукова думка, 1992. – 312 с.
10. Котляр М.Ф. Історія України в особах: давньоруська держава / М.Ф. Котляр. – К.: Україна, 1996. – 240 с.
11. Лаврентьевская летопись (Полное собрание русских летописей. Том первый). – 2-е изд. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 496 с.
12. Литвина А. Имитация и подражание. Топонимика и антропонимика как предмет семиотической игры в Древней Руси и странах Северной Европы / А. Литвина, Ф. Успенский // Наукові записки з української історії: зб. наук. стат. – Переяслав-Хмельницький: Астон, 2008. – Вип. 20. – С. 41–47.
13. Літопис Руський за Іпатським списком / авт. перекл., передм. та прим. Л.Є. Махновець. – К.: Дніпро, 1989. – 591 с.
14. Пчелов Е. Генеалогия семьи Юрия Долгорукого / Е. Пчелов // Ruthenica. – К., 2004. – Т. 3. – С. 68–79.

15. Рыбаков Б.А. Миниатюры Радзивилловской летописи и русские лицевые рукописи X–XII веков / Б.А. Рыбаков // Радзивилловская летопись. Текст, исследование, описание миниатюр. – М.: Искусство; СПб.: Глаголь, 1994. – С. 281–301.
16. Сергеевич В. Древности русского права / В. Сергеевич – СПб., 1908. – Т. 2. Вече и князь. Советники князя. – 658 с.: табл.
17. Славянская энциклопедия. Киевская Русь – Московия: в 2 т. / Авт.-сост. В.В. Богуславский. – М.: Олма-Пресс, 2002. – Т. 2. – 816 с.: ил.
18. Судаков В.В. Культурный слой Переяславля Рязанского / В.В. Судаков, В.М. Буланкин // Великое княжество Рязанское: историко-археологические исследования и материалы. – М.: Памятники исторической мысли, 2005. – С. 241–261.
19. Толочко П.П. Дворцовые интриги на Руси / П.П. Толочко. – К.: ВД «Альтернативи»; АртЕк, 2001. – 208 с.: ил.
20. Фроянов И.Я. Древняя Русь. Опыт исследования истории социальной и политической борьбы / И.Я. Фроянов. – М. – СПб.: Златоуст, 1995. – 703 с.

Колыбенко Е.В., Колыбенко А.В. Юрий-Георгий Владимирович (Долгорукий): историко-историографический портрет переяславского князя.

В статье рассмотрена персона великого киевского (бывшего переяславского) князя Юрия Владимировича, сына Владимира Мономаха.

Ключевые слова: князь Юрий Владимирович (Долгорукий), Переяславль Русьский, великий князь Владимир Мономах, историко-историографический портрет.

Kolybenko O., Kolybenko O. Yuri–Georgy Volodymyrovych (Dolgoruky): historical and historiographic portrait prince of Pereyaslavl.

In the article the person of Yuri, Grand Prince of Kyiv (former Pereyaslavl), the son of Volodymyr Monomakh.

Keywords: prince Yuri Volodymyrovych (Dolgoruky), Pereyaslavl of Rus', Grand Prince Volodymyr Monomakh, historical and historiographic portrait.

Одержано 7.11.2012.